

حج گزاری در تونس

محمد بشیر الشریف / مهدی سرحدی

تونس (جمعیت: ۳,۶۲۰,۰۰۰ نفر)	پایتخت
عربی	زبان رسمی
۱۶۵,۶۵۰ کیلومتر مربع	مساحت
۱۳,۳۱۰,۱۰۰ نفر (آمار سال ۲۰۰۶ م.)	جمعیت
زین العابدین بن علی	نام رئیس جمهور
۲۰ مارس ۱۹۵۶ م. (۲۹ اسفند ۱۳۳۵ ش.)	تاریخ استقلال
۲۶,۶ میلیارد دلار	درآمد ناخالص ملی (GNP)
۵۰۰۰ دلار	درآمد سرانه
دینار تونس (معادل ۰/۷۳ دلار)	واحد پول
۰۰۲۱۶	کد تلفن بین المللی

حج گزاری در تونس

میقات

جمهوری عربی تونس در یک نگاه

فریضه حج در همه سرزمین‌های اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با امر برگزاری حج، تمامی امکانات خود را برای خدمت‌رسانی به حجاج الله به کار می‌گیرند، تا آنان با سهولت و آرامش هرچه بیشتر مناسک و آداب این فریضه مهم اسلامی را به جا آورند.

اکنون برای آگاهی از آداب و رسوم حج‌گزاری در بخش دیگری از دنیای پهناور اسلام، هزاران کیلومتر دورتر، به غرین نقطه جهان اسلام سفر می‌کنیم؛ شمال غربی آفریقا و کشور تونس، نزدیک‌ترین سرزمین عربی-اسلامی به جهان غرب. کشوری که ترکیب معماری اسلامی و اروپایی در بنای مساجد زیبای آن، یادآور دوران اوج عظمت و اقتدار و شکوفایی علمی و هنری جهان اسلام است.

بخش‌های مختلف هیأت اجرایی حج تونس، که زیرمجموعه وزارت امور دینی و مذهبی این کشور هستند، پس از بازگشت آخرین گروه‌های حجاج از سرزمین وحی، بی‌درنگ مراحل اجرایی حج سال بعد را آغاز می‌کنند. در ابتدا جلسات «شورای ملی حج» به ریاست وزیر امور دینی و مذهبی این کشور برگزار می‌گردد. نمایندگان از وزارتخانه‌های کشور، امور خارجه، بهداشت و درمان، گردشگری و نیز بانک مرکزی و «شرکت خدمات ملی و اقامتی» که رسماً عهده‌دار نظارت بر روند اجرایی مراسم حج است، در

این شورا عضویت دارند. در جلسات این شورا، کاستی‌ها و مشکلات پدید آمده در موسم حج گذشته بررسی می‌شود تا در سال‌های آینده از بروز آن‌ها جلوگیری به عمل آید. همچنین نقاط قوت و تجربیات موفق نیز مورد بازبینی و دقت نظر قرار می‌گیرد تا به عنوان الگویی مناسب در اجرای برنامه‌های مرتبط با حج، از آن‌ها بهره‌گیری شود.

پس از اعلام موعد ثبت‌نام از سوی وزارت امور دینی و مذهبی، مشتاقان سفر به کوی دوست، با دل‌هایی مالا مال از عشق و امید وصال دوست، برای نام‌نویسی در لیست قرعه‌کشی اقدام می‌کنند. در هر یک از ایالت‌های ۲۴ گانه کشور تونس، نام و مشخصات داوطلبان گردآوری؛ و فهرست‌های مقدماتی آماده می‌گردد. سپس آزمایش‌های پزشکی به طور رایگان بر روی داوطلبان انجام می‌شود و قرعه‌کشی در تاریخ و محل از پیش تعیین شده و با حضور تمامی ثبت‌نام‌کنندگان صورت می‌گیرد. ابتدا افرادی که بیش از هشتاد سال سن دارند و نیز کسانی که پنج بار در قرعه‌کشی شرکت کرده و انتخاب نشده‌اند، مستقیماً و بدون قرعه در لیست اعزام قرار می‌گیرند و بقیه افراد به قید قرعه مشخص می‌شوند. خانواده‌های افرادی که برای اعزام انتخاب شده‌اند، این موهبت الهی را جشن می‌گیرند و دوستان و آشنایان برای تبریک به زائران الله، گروه گروه به نزد آنان می‌روند.

بلافاصله پس از تعیین لیست‌های نهایی حجاج، جلسات و کلاس‌های آموزش احکام، نکات بهداشتی و مباحث تاریخی و جغرافیایی حج، در مساجد سراسر کشور برپا می‌شود. هیأت اجرایی حج، برای تدریس و سخنرانی در این کلاس‌ها، از علما و خطیبانی استفاده می‌کند که علاوه بر تبخّر در علوم فقه و حدیث، بیانی رسا و قابل فهم داشته باشند. همچنین برای شرح و توضیح مراحل مختلف انجام مناسک حج، از تصاویر و ماکت کعبه، مقام ابراهیم علیه السلام، چاه زمزم و صفا و مروه نیز استفاده می‌شود.

وسایل ارتباط جمعی شنیداری، دیداری و نوشتاری نیز در امر آموزش و بالا بردن سطح آگاهی زائران نقش مهمی بر عهده دارند. همچنین به منظور آشنایی بیشتر حجاج با اماکن زیارتی و مناسک و احکام حج، کتاب راهنمای حج و نوار کاست و لوح فشرده‌ای به صورت رایگان در اختیار آنان قرار می‌گیرد که در آن‌ها چگونگی اجرای بخش‌های مختلف مناسک با استفاده از تصاویر مناسب آموزش داده می‌شود. بدین ترتیب می‌توان گفت کشور تونس نیز در جمع کشورهای همچون مالزی، ایران، ترکیه و... که به برنامه ریزی دقیق و منظم در امر حج زبانزد هستند، قرار دارد.

در زمان اجرای برنامه‌های آموزشی حجاج، وزیر امور دینی و مذهبی تونس خود با حضور در برخی از کلاس‌ها، بر روند اجرایی آموزش حجاج نظارت می‌کند و ضمن

برقراری ارتباط مستقیم با آنان، در سخنانی کوتاه، توصیه‌ها و نکات مهم در اجرای هرچه بهتر و کامل‌تر مناسک و لزوم پایبندی حجاج به اخلاق اسلامی و برادری و عطفیت با یکدیگر را مورد تأکید قرار می‌دهد؛ چرا که حجاج هر کشور، سفیران سرزمین خود در بزرگترین گردهمایی دینی جهان و در مقدس‌ترین نقطه عالم به شمار می‌روند.

حاجیانی که برای حضور در مراسم حج آماده می‌شوند، دین و قرص خود را می‌پردازند و اگر امانتی نزد آنان باشد، آن را به صاحبش باز می‌گردانند. زنگار بغض و کینه را از آئینه دل می‌زدایند و بسیار دقت می‌کنند تا اموالی که در راه حج هزینه می‌شود، حلال و پاک و به دور از هرگونه شبهه و شائبه باشد. آنان نفقه و هزینه‌های جاری خانواده خود در حین سفر تا زمان بازگشت را برای آن‌ها مهیا می‌کنند و برای کسب رضایت و خشنودی والدین، از هیچ کوششی فروگذار نمی‌کنند. راهیان کوی دوست، پیش از آغاز سفر، به دیدار خویشتان و بستگان و همسایگان می‌شتابند و ضمن وداع با آنان، حلالیت می‌طلبند. سپس هر یک از زائران بنا به سفارش رسول خدا صلی الله علیه و آله، از میان همسفران، همراه و رفیقی مناسب بر می‌گزینند تا در همه جا یار و غمخوار یکدیگر باشند.

با اعزام نخستین کاروان‌های حجاج به سرزمین وحی، در فردوگاه‌ها نیز جوی از شادمانی و سرور پدید می‌آید. گروه‌های مدیحه سرایی حاضر در فرودگاه با قرائت

تواشیح در مدح پیامبر بزرگ اسلام ﷺ، فضایی آکنده از معنویت و شور و شوق را در میان حجاج و بدرقه کنندگان به وجود می آورند که همه را به شدت تحت تأثیر قرار می دهد.

مرحله دوم از برنامه های آموزشی و توجیهی حجاج در فرودگاه آغاز می شود. این مرحله، پس از رسیدن به عربستان نیز در اتوبوس ها و محل اقامت زائران ادامه می یابد.

برای سهولت در امر آموزش احکام و مناسک و اطلاع رسانی به حجاج، در هتل ها و منازل محل اقامت زائران تابلوهایی نصب می گردد که تصویر، نام و شماره اتاق روحانی کاروان بر روی آن با حروف درشت درج شده است تا حجاج بتوانند در مواقع لزوم، به راحتی به آنان دسترسی داشته باشند.

علاوه بر این، در هر یک از ساختمان های محل اقامت حجاج، افرادی حضور دارند که به صورت شبانه روزی برای خدمت رسانی به سالمندان، ناتوانان و بیماران، در انجام مناسک آمادگی کامل دارند. یاری رساندن به گروه های مذکور در هنگام طواف و سعی، عزیزت به عرفات، رمی و نیز کمک به گمشدگان، از جمله وظایف این گروه ها به شمار می آید. همچنین وزیر امور دینی و مذهبی که ریاست بعثة حج تونس را بر عهده دارد، به صورت لحظه به لحظه بر روند اجرایی امور نظارت دارد و شخصاً با سرکشی به محل های اقامت زائران و گفتگو با آنان، از مشکلات آن ها باخبر شده و برای رفع

معضلات و فراهم نمودن امکانات آسایش و راحتی هر چه بیشتر حجاج، تلاش می کند.

در ایام اقامت در جوار الله الحرام، جلسات متعدد سخنرانی، تدریس و بیان احکام برای زائران برپا می شود و فضایی معنوی و روحانی پدید می آید که به زائران کمک می کند تا فارغ از دغدغه های مادی، تمام وقت و نیروی خود را برای عبادت و بهره گیری کامل از برکات این سفر معنوی صرف کنند.

از جمله این مراسم و برنامه ها، برگزاری جلسات ختم قرآن کریم است.

دعا و نیایش به درگاه باری تعالی نیز از جمله بخش های این مراسم پرفیض است. حجاج در این جلسات با دل هایی آکنده از معنویت، دست نیاز به درگاه خالق بی نیاز برمی دارند تا مسلمانان را عزت و کرامت و وحدت عنایت فرماید و دل های آنان را در شرق و غرب دنیای اسلام به یکدیگر پیوند دهد، تا به ساحل امنیت و پیشرفت و تعالی واصل شوند.

در روز ترویه (هشتم ذی الحجه)، علما، راهنمایان و خدمتگزاران حجاج، با تلاش و کوشش بی شائبه، که بعضاً مستلزم شب بیداری های طولانی است، طبق برنامه از پیش تعیین شده و با استفاده از اتوبوس های ویژه، پس از احرام نسبت به انتقال حجاج به عرفات اقدام می کنند. شب نهم این ماه از شب های پر برکت به شمار می رود و معمولاً با عبادت و نیایش و شب زنده داری همراه است. بسیاری از حجاج تونسی حاضر در عرفات، آن شب

مشعر الحرام می‌شوند و نماز مغرب و عشا را با اندکی تأخیر و به صورت شکسته (قصر) به جامی آورند. آنان پس از جمع‌آوری ریگ برای رمی جمرات، رهسپار منا می‌شوند و در روز عید، پس از رمی و ذبح قربانی و حلق، از احرام خارج می‌شوند تا برای ادامهٔ مناسک عازم مکه شوند و سپس با حضور دوباره در منا و انجام بخش‌های باقیمانده از مناسک، در کنار برادران مسلمان خود از جای جای دنیای اسلام، بزرگترین همایش دینی جهان را با شکوه و جلوهٔ خاص به پایان برند.

را در خارج از چادرها به سر می‌برند تا چنان که در حدیث شریف قدسی آمده است، حضور پرشمار لیک گویان به دعوت الهی موجب مباهات حضرت حق در برابر فرشتگان گردد، آنجا که می‌فرماید:

«بندگان مرا بنگرید که ژولیده‌موی و غبار آلوده، از راه‌های دور و دراز به امید بهشت من گرد آمده‌اند، پس اگر گناهان آنان به تعداد ریگ‌های بیابان و کف دریاها باشد، آن را می‌بخشایم.»^۲

پس از غروب آفتاب روز عرفه، حاجیان به همراه علما و راهنمایان کاروان‌ها و با یاری خدمتگزاران بخش‌های حمل و نقل، رهسپار

۱. الحج و العمرة، سال شصت و یکم، شماره ۱۰
 ۲. مسند احمد، ج ۲، ص ۲۲۴ (و با اندکی اختلاف ازگان در: وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۲۵؛ مسدک الوسائل، ج ۸، ص ۲۶؛ و شرح نووی بر صحیح مسلم، ج ۹، ص ۱۱۷)